

ORKUSTOFNUN
Jarðhitadeild

SVARTSENGI

Efnasamsetning heits grunnvatns
og hitaveituvatns

Trausti Hauksson

OS80023/JHD12
Reykjavík, júlí 1980

Unnið fyrir
Hitaveitu Suðurnesja

SVARTSENGI

**Efnasamsetning heits grunnvatns
og hitaveituvatns**

Trausti Hauksson

**OS80023/JHD12
Reykjavík, júlí 1980**

**Unnið fyrir
Hitaveitu Suðurnesja**

AGRIP

Gefið er yfirlit yfir rannsóknir á efnasamsetningu heits grunnvatns í holum 2, 3, 4, 5 og 6 í Svartsengi á tímabilinu 1972 til 1979 og hitaveitu- vatns. Engar marktækar breytingar hafa orðið á efnasamsetningunni á þessum tíma. Miklar sveiflur eru í styrk kísils og er talið að þær stafi af ónákvæmni í greiningu hans í söltu vatni. Reikningar á vatninu í holunum eru því miðaðir við mælt hitastig í borholum en ekki kisilhita.

Efnasamsetning vatnsins er örlítið breytileg milli hola og gasstyrkur mestur í holum 4 og 6 en minnstur í holum 2 og 3. Selta (Cl) er minnst í holu 5 en annars er ekki marktækur munur á seltu milli hola. Að jafnaði er selta um 64% af seltu sjávar. Styrkur natriúms virðist háður innstrey mishita og er um 62% af styrk natriúms í sjó. Styrkur kalsíums, kalíums og magnesíums er eins og viðbúið var mjög frábrugðinn styrk sömu efna í sjó.

Heita vatnið í Svartsengi er talið kalkmettað. Við suðu í borholu yfir- mettast það og kalk fellur út í holunum. Mest yfirmettun verður í holu 6 en minni í 5 og langminnst í holu 3. Útfellingar eru kröftugastar í holu 6 en minni í holu 5. Engra útfellinga hefur orðið vart í holu 3. Gott samræmi er milli yfirmettunar og krafts útfellingar.

Efnasamsetning hitaveituvatns ræðst fyrst og fremst af efnasamsetningu kalda vatnsins, sem hitað er upp í stöðinni.

Í og eftir afgösunarþrep stöðvarinnar er hætta á útfellingu magnesíum- silikata úr vatninu. Þetta gerist við kröftuga afgösun og hækjun sýrustigs (pH).

EFNISYFIRLIT

	Bls.
ÁGRIP	3
EFNISYFIRLIT	5
TÖFLUSKRÁ	6
MYNDASKRÁ	6
1 INNGANGUR	7
2 EFNASAMSETNING HEITS GRUNNVATNS	8
3 KALKÚTFELLINGAR	11
4 HITAVEITUUVATN	13
5 SAMANDREGNAR NIÐURSTÖÐUR	15
6 FRAMHALD RANNSÓKNA	16
HEIMILDASKRÁ	17
TÖFLUR	19
MYNDIR	31

TÖFLUSKRA

	Bls.
1 Hola 2, efnastyrkur heits grunnvatns	21
2 Hola 3, efnastyrkur heits grunnvatns	22
3 Hola 4, efnastyrkur heits grunnvatns	23
4 Hola 5, efnastyrkur heits grunnvatns	24
5 Hola 6, efnastyrkur heits grunnvants	24
6 Meðalefnasamsetning heits vatns	25
7 Gas í gufu í % (w/w)	25
8 Rennsli úr borholum fyrir hreinsanir	26
9 Yfirlit yfir hreinsanir borhola	26
10 Innanmál borhola	27
11 Hraði og magn kalkútfellinga	27
12 Efnastyrkur hitaveituvatns frá bráðabirgðastöð	28
13 Efnastyrkur vatns og gufu fyrir og eftir forhitara í aðalstöð	29
14 Efnastyrkur afloftaðs hitaveituvatns úr aðalstöð	30

MYNDASKRA

1 Afstöðumynd - staðsetning borhola	33
2 Efnastyrkur heits grunnvatns (Na, Cl, Uppl.e.)	34
3 Efnastyrkur heits grunnvatns (K,Ca, SiO_2)	35
4 Kalkmettun í borholum	36
5 Vinnslurásir Hitaveitu Suðurnesja	37
6 Krisótíl-mettun hitaveituvatns	38

INNGANGUR

Boranir hófust í Svartsengi 1971 og hefur verið fylgst með samsetningu borholuvökva síðan í þeim holum, sem blásið hafa hverju sinni, til að fylgjast með hvort vinnsla úr svæðinu breyti efnasamsetningu vatnsins, t.d. með því að draga að sjó eða ferskt vatn. Ef súlikar breytingar ættu sér stað, breytti það verulega mati á afkastagetu svæðisins. Einnig hefur verið kannað, hvort samsetning væri breytileg milli hola en það gefur hugmynd um einsleitni ("homogenitet") svæðisins og kemur að gagni við gerð streymislíkans.

Í þessari skýrslu eru tekin saman þau gögn, sem liggja fyrir um efnasamsetningu heits vatns og gufu í Svartsengi. Öll sýni tekin úr holum 2, 3, 4, 5 og 6 í Svartsengi (sjá mynd 1) á tímabilinu 72-04-26 til 79-12-31 eru með í skýrslunni. Hluti þessara gagna hefur áður birst í skýrslum Orkustofnunar (Stefán Arnórsson 1972, Stefán Arnórsson o.fl. 1975 og Stefán Arnórsson 1978), og má líta á þessa skýrslu sem framhald þeirra.

Dregin er saman reynslan af kalkútfellingum í holunum og reynt að skýra mismunandi útfellingarhraða. Að lokum eru birtar efnagreiningar á hitaveituvatni úr bráðabirgðastöð og rásum 1, 2, 3 og 4 í aðalstöð, og gerð tilraun til að skýra útfellingu magnesíum-silikata úr hitaveitu-vatninu.

Hörður Svavarsson sá um alla reikninga, sem gerðir voru með tölvu Orkustofnunar vegna skýrslu þessarar og á hann þakkir skildar.

2 EFNASAMSETNING HEITS GRUNNVATNS

Í reikningum hér á eftir verður gert ráð fyrir því varmainnihaldi heita grunnvatnsins, sem áætlað er út frá innstrey mishita mældum í lokuðum holum (Benedikt Steingrímsson 1980, persónulegar upplýsingar). Ekki er ráðlegt að nota kísilhita í reikningum vegna mikilla sveiflna í kísilinnihaldi, sem ekki eru taldar endurspeglar sveiflu í innstrey mishita. Varmainnihald rennslis við holutopp var ekki mælt fyrr en 1980 í holu 7. Sú mæling er í góðu samræmi við hitamælingu úr holunni.

Í töflu 1 er sýnd efnasamsetning vökva úr holu 2. Innstrey mishiti var áætlaður 200°C . Holan er sú grynnsta á svæðinu, 243 m. Hún hefur blásið stutt og eru aðeins til tvö sýni úr henni, frá árinu 1972. Holur 3 og 4 hafa blásið lengst allra hola á svæðinu. Efnasamsetning vökva úr þeim er birt í töflum 2 og 3. Hola 3 er um 400 m djúp og innstrey mishiti var áætlaður 230°C . Hola 4 er um 1700 m djúp og var innstrey mishiti áætlaður 238°C . Á myndum 2 og 3 er efnasamsetningin sýnd sem fall af tíma og sést þar, að engar breytingar hafa orðið á efnasamsetningu í holum 3 og 4. Staðalfrávik styrkgilda natriums, klóriðs og uppleystra efna frá meðalgildi eru lægri en 4,5%. Þetta bendir til þess, að áætlað innstrey mishitastig sé nálægt lagi og hafi ekki breyst. Klóriðstyrkur er mælikvarði á seltu hins heita grunnvatns, því klórið tekur ekki þátt í efnaskiptum við berg. Til að kanna, hvort munur sé á seltu í holum 3 og 4 var gerð t-prófun á gildum klórstyrks í töflum 2 og 3. Prófuð var sú tilgáta, að seltan væri hin sama, á móti þeirri tilgátu, að seltan í holu 3 væri meiri en í holu 4. (Introductory Engineering Statistics, 1971). Uppfylli meðalgildin skilyrðið

$$\left| \frac{x_1 - x_2}{\sqrt{s_1^2/n_1 + s_2^2/n_2}} \right| > t_{h_1 + n_2 - 2; \alpha/2}$$

x : meðalgildi

s : staðalfrávik

n : fjöldi gilda

t_h; α: t-gildi

α : líkur

er marktækur munur á meðalgildunum með 100α% vissu.

Þetta var prófað fyrir 95% vissu,

$$\frac{12800 - 12500}{\sqrt{\frac{490^2}{18} + \frac{540^2}{25}}} = 1,90 < t_{40; 0,025} = 2,02$$

Tilgátunni er því hafnað og því ekki hægt að segja með 95% vissu, að munur sé á seltu í holunum.

Ef samskonar próf er gert fyrir natrium fæst

$$\frac{6760 - 6400}{\sqrt{\frac{260^2}{18} + \frac{160^2}{25}}} = 5,2 > t_{40; 0,005} = 2,70$$

sem þýðir, að marktækur munur er á natrium milli hola með yfir 99% vissu.

Samskonar próf gerð fyrir önnur efni gáfu:

Kalium	:	2,07	>	$t_{40; 0,025}$	= 2,02
Kalsíum	:	2,19	>	$t_{40; 0,025}$	= 2,02
Kísill	:	0,18	<	$t_{40; 0,25}$	= 0,68
Uppleyst efni:		6,3	>	$t_{40; 0,005}$	= 2,70
Koldíoxið	:	13,2	>	$t_{40; 0,005}$	= 2,70

Munur á kalium og kalsíum er á mörkum þess að vera marktækur með 95% vissu. Ekki er marktækur munur á kísli milli hola með 50% vissu en uppleyst efni og koldíoxið sýna marktækan mun milli hola með meiri en 99% vissu.

Líkleg skýring er, að natriumstyrkur sé háður hitastigi vegna jónskipta við berg og munurinn því afleiðing af mismunandi innstreyymishitastigi.

Mun á kalium og kalsíum má skýra á svipaðan hátt og gert var fyrir natrium, með mismunandi innstreyymishitastigi. Óvissa í kísilákvörðun er svo mikil, að ekki er unnt að greina mun á kísilinnihaldi milli hola. Yfirmaður kísill fjölliðast hraðar í söltu vatni en fersku. Vegna þess er erfitt að ná góðu sýni til kísilgreininga, og veldur það líklega þessum sveiflum í kísilstyrk. Munur á uppleystum efnum getur stafað af mismunandi innstreyymishita, eða suðu og aðskilnaði gufufasa. Sama skýring á við um mismunandi styrk kolsýru. Innstreyymishiti í holur 5 og 6 er áætlaður sá sami og í holu 4, 238°C, og er efnasamsetning djúpvökva birt í töflum 4 og 5. Færri sýni eru til úr þessum holum en hinum og því ekki rétt að svo stöddu að gera nákvæman samanburð á efnasamsetningu. Lauslegur

samanburður leiðir í ljós svipaðan gasstyrk og í völkva holu 4 og minni seltu í holu 5 en holu 4.

Í töflu 6 er yfirlit um meðal efnasamsetningu heits grunnvatns. Á myndum 2 og 3 er sýnd efnasamsetning heits grunnvatns á tímabilinu 1972-1979. Til viðmiðunar er höfð efnasamsetning sjávar við Reykjanes (Sveinbjörn Björnsson o.fl. 1972). Selta heita grunnvatnsins (Cl) er að meðaltali 64% af seltu sjávar. Önnur hlutföll eru háð hitastigi og efnaskiptum við berg. Kalsium og kaliumstyrkur er meiri en í sjó, en natriumstyrkur um 62% af natriumstyrk sjávar. Til viðmiðunar fyrir kísilstyrk er sýndur jafnvægishiti við kvars (Fournier & Rowe 1966). Mikil dreifing er á kvarsstyrk, en flest gildi eru innan jafnvægishitabilsins 230-250°C. Gasstyrkur í gufu við mismunandi skiljuþrýsting er háður gasstyrk djúpvökva og innstreymishita. Í töflu 7 er meðalgasstyrkur í % sýndur við mismunandi skiljuþrýsting. Gert er ráð fyrir, að allt gas rjúki í gufufasa svo hér er um hámarksgildi að ræða.

3 KALKÚTFELLINGAR

Kalk fellur út í borholum í Svartsengi. Hreinsa þarf holur á 7-8 mánaða fresti en það eykur álag á holur og styttir liftíma þeirra.

Eins og fram kemur í fyrri skýrslum Orkustofnunar um Svartsengi (sjá Stefán Arnórsson 1978) er talið, að hið heita grunnvatn á jarðhitasvæðinu sé í jafnvægi við kalk í bergi. Reynt hefur verið að reikna kalkmettunarástand vats og gufu út frá efnasamsetningu þess sem úr holunum kemur, en þeir reikningar hafa ávallt gefið kalsium-karbonat margfeldi, sem liggja langt yfir mettunarferli kalks. Vegna náinnar snertingar vökvans við berg og mikils fellingar- og leysingarhraða kalks er slikt ekki talið líklegt og gert ráð fyrir, að niðurstöður reikninganna séu rangar. Ekki er gott um að segja í hverju skekkjan liggur, en bæði getur jafnvágisferill kalks verið annar í svo söltu vatni en fersku, og einnig gætu forsendur reikninga, svo sem kleyfnistuðlar, virknistuðlar og myndunarfastar efnabátta, verið rangar.

Þrátt fyrir óvissu í reikningum á efnaeiginleikum heits grunnvatns í Svartsengi, er hér gert ráð fyrir kalkmettun þess og gerð tilraun til jafnvágisreikninga. Í þeim reikningum er ekki gert ráð fyrir myndun annara efnabátta en þeirra, sem myndast við klofnun daufrar sýru svo sem kolsýru, kísilsýru og brennisteinsvetnis. Eins og fyrr segir, er gert ráð fyrir, að vatnið sé kalkmettað. Við mettunarástand kalks gildir eftirfarandi:

$$(Ca^{++}) (CO_3^{--}) = K_{sp} \quad (3.1)$$

(Ca^{++}) : virkni kalsíums
 (CO_3^{--}) : virkni karbonats
 K_{sp} : leysnimargfeldi kalks

Niðurstöðu reikninga á mettunarástandi heits grunnvatns þarf síðan að margfalda með leiðréttigarfasta þannig, að það liggi á mettunarferli kalks við innstreymishita (Helgeson 1969). Sami fasti er notaður til að leiðréttu reiknað kalsium-karbonat margfeldi við mismunandi suðuhita. Þannig er gert ráð fyrir sömu skekkju í reikningunum við mismunandi suðuhita og í heitu grunnvatni. Á mynd 3 eru teiknaðir ferlar fyrir meðalsýni úr borholunum. Þeir sýna margfeldi kalsíums og karbonats

leiðrétt á fyrrgreindan hátt við mismunandi suðuhita. Við upphaf suðu er vatnið í jafnvægi við kalk, en við suðu raskast það og það yfirmedast. Efnasamsetning grunnvatnsins ræður lögun suðuferils þ.e. hversu hátt yfir jafnvægisferil margfeldið leitar og yfir hversu langt suðubil yfirmedun helst. Þessar niðurstöður má bera saman við mismunandi útfellingarhraða og kraft í borholunum.

Í töflu 8 er listi yfir magn runnið úr hverri holu fyrir hverja hreinsun, ásamt blásturstíma og meðalrennsli. Í töflu 9 er yfirlit yfir lengd útboraðra kalktappa og í töflu 10 innanmál borhola (Borskýrslur JBR). Þessi gögn eru notuð til að meta umfang kalkútfellinga og er gert ráð fyrir, að lögun þeirra sé sú sama og mældist í holu 4 með þreifara, 13. desember 1978 (Stefánsson & Steingrimsson 1980), og að vinnslu úr holu sé hætt, þegar kalkútfellingarnar hafa þrengt hana niður í ~4" (100 mm), sem þýðir, að þær fylla um 55% af þverfleti hennar. Niðurstöðurnar eru dregnar saman í töflu 11, þar sem fram kemur rúmmál, massi, kraftur *) og hraði útfellingar. Þar sem ónákvæmi í mati á umfangi útfellinga er mikil ber að taka þessum tölum með varúð. Ef þessar tölur eru bornar saman við yfirmedun skv. mynd 3 sést að kraftur útfellingar í holu 6 er mestur og einnig yfirmedun. Samræmi er einnig milli yfirmedunar og útfellingarkrafts í hinum holunum. Útfellingarhraði er háður rennsli úr holunum og þrátt fyrir að kraftur útfellingar í holu 5 sé minni en í holum 4 og 6, stíflast hún á skemmtíma vegna mikils rennslis. Hola 3 hefur ekki enn þurft hreinsunar við og hefur hún blásið meira en fimmföldu því magni, er hola 4 blés á milli hreinsana. Á mynd 3 sést, að grunnvatnið úr holu 3 yfirmedast við suðu en þó minnst af holunum fjórum.

*) Kraftur stendur hér fyrir magn kalks, sem fellur að meðaltali úr hverju kilogrammi rennslis (mg/kg). Eftirfarandi líkingar gilda um kraft útfellingar (K), rennsli (R), útfellingarhraða (H), útfellingarmagn (M), rennslismagn (A) og rennslistíma (T).

$$A = R \times T,$$

$$K = M/A,$$

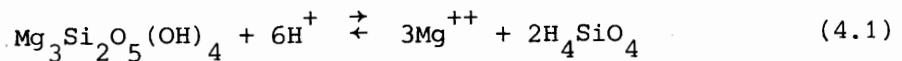
$$\text{og } H = M/T.$$

4 HITAVEITUVATN

Hitaveituvatn var framleitt í bráðabirgðastöð á tímabilinu nóvember '76 til ágúst '79. Vinnslurás hennar er sýnd á mynd 5a. Þar sem afgösun vatnsins var ekki nægileg til að hækka sýrustig (pH) yfir tæringarmörk, var gripið til þess ráðs að blanda lútarlausn í vatnið. Það dugði til að minnka tæringarháttu, en eftir íblöndun varð vart útfellinga magnesium-silikata í rásinni. Í töflu 12 eru birtar niðurstöður efnagreininga hitaveituvatns: úr bráðabirgðastöð. Samsetning vatnsins ræðst fyrst og fremst af efnasamsetningu kalda vatnsins.

Starfræksla aðalstöðvar hófst í desember 1977. Vinnslurás hennar er sýnd á mynd 5b. Blandað er saman lágþrýstigufu og köldu vatni í forhitara þannig að hitastig verði 49°C . Í töflu 13 er sýnd efnasamsetning kalda vatnsins og lágþrýstigufunnar og reiknuð efnasamsetning forhitaðs vatns. Þær niðurstöður eru í sémilegu samræmi við mælda efnasamsetningu forhitaða vatnsins í styrk flestra efna. Koldíoxíð er minna en reikningar gefa til kynna, sem bendir til afloftunar í forhitara. Brennisteinsvetni er hverfandi lítið og bendir það líka til afgösunar, en einnig er mögulegt, að súrefni úr súrefnismettuð kalda vatninu hafi eytt því. Forhitaða vatnið er því næst hitað yfir 100°C og soðið í afgasara. Efnasamsetning afloftaðs vatns er birt í töflu 14. Koldíoxíðstyrkur lækkar verulega við afloftunina, og sýrustig hækkar.

Útfellingar magnesium-silikata hefur einnig orðið vart í rásum aðalstöðvar en þó ekki í miklu magni. Sýni af þessum útfellingum hafa verið greind (Kristmannsdóttir 1980) og benda niðurstöður til þess, að um sé að ræða krísótíl, sem hefur efnaformúluna $\text{Mg}_3\text{Si}_2\text{O}_5(\text{OH})_4$. Myndun krísótíls er samkvæmt eftirfarandi efnahvarfi:

Jafnvægisfasti efnahvarfsins sem fall af hitastigi er þekktur (Helgeson 1969), og var því reynt að reikna, hvort forhitað vatn yrði yfirmettað með tilliti til krísótíls við hitun, suðu eða kælingu. Reiknað var með tveimur suðuhitastigum ($105, 110^{\circ}\text{C}$) og 100%, 50% og 25% afgösun miðað við jafnvægi. Niðurstöður eru sýndar á mynd 6. Þar kemur fram, að kröftug afgösun eykur hættu á yfirmettun vatnsins með tilliti til krísótíls.

Til að minnka hættu á tæringu er nauðsynlegt að eyða leystu súrefni og hækka sýrustig a.m.k. yfir pH 7, mælt við stofuhita. Samkvæmt reikningum virðist hitaveituvatnið verða yfirmettað, ef sýrustig eftir suðu við 100°C fer yfir pH 7,3. Reiknað sýrustig þess vatns, við 20°C er um pH 8,0. Sýrustig afgasaðs hitaveituvatns mælist yfirleitt hærra en 8 samkvæmt töflu 14. Þetta skýrir því útfellingu krísótils úr hitaveituvatni í Svartsengi. Til að koma í veg fyrir slikar útfellingar er nauðsynlegt að stjórna afgösun þannig, að sýrustig hitaveituvatns, mælt við 20°C, fari ekki yfir pH 8. Gæta verður þess þó, að sýrustig sé hærra en pH 7 og að súrefni sé horfið. Afgösun má stjórna t.d. með breytilegu hitastigi inn á afgasara og magni vatns, sem streymir í gegnum hann.

5 SAMANDREGNAR NIÐURSTÖÐUR

Ekki hefur orðið marktæk breyting á efnasamsetningu heits grunnvatns í Svartsengi á árabilinu 1972-1979. Efnasamsetning er örlitið breytileg eftir holum. Í holum 2 og 3 er innstreyymishiti tiltölulega lágor og vatnið gassnautt. Efnasamsetning vatns í holum 4 og 6 er mjög svipuð, en gasstyrkur er þar hæstur á svæðinu. Seltan í holu 5 er lægri en hinna holanna og gasstyrkur minni en hola 4 og 6. Út frá gasdreifingu má ætla, að holur 4 og 6 dragi inn vatn, sem er í nánari tengslum við hitagjafa svæðisins en vökvinn í holu 5 (sbr. töflu 6). Hola 3 er grunn og dregur vatn úr soðnu afrennsli frá svæðinu.

Kalkútfellingar eru kröftugastar í holu 6 en kraftminni í holum 4 og 5. Hola 3 hefur enn ekki teppst af útfellingum. Þetta er í samræmi við reiknaða yfirmettun kalks, sem verður við suðu vatnsins. Mest yfirmettun reiknast í holu 6 en minnst í holu 3. Yfirmettunin og kraftur útfellinga ræðst af heildar efnasamsetningu heita grunnvatnsins og þá fyrst og fremst gasstyrk.

Efnasamsetning þess kalda vatns, sem hitað er upp ræður samsetningu hitaveituvatns. Í lágþrýstigufu er koldioxíð og brennisteinsvetni sem hækkar gasstyrk og veldur þynningu kalda vatnsins við beina íblöndun í forhitunarþepi stöðvarinnar. Brennisteinsvetni gengur í samband við súrefni í kalda vatninu og koldioxíð rýkur úr í afgösunarþrepum. Afgösun hækkar sýrustig og sé hún of kröftug er hætta á útfellingu magnesíum-silikata úr vatninu.

6 FRAMHALD RANNSÓKNA

Rétt er að taka efnasýni þrisvar til fjórum sinnum á ári úr holum, sem blása, meðan verið er að koma svæðinu í fulla nýtingu. Eftir það má athuga, hvort hægt er að velja einkennandi holur til eftirlits. Nýjar holur ber að athuga vel fyrstu árin, sem þær blása. Þegar fengin er efnasamsetning vatns í öllum þeim holum, sem boraðar verða samhliða byggingu stöðvarinnar, ber að draga niðurstöður saman og freista þess að gera ýtarlegt streymislikan.

Til að meta kraft útfellinga í holum, þarf að framkvæma nákvæmari mælingar á kalktöppum fyrir hreinsanir og nákvæmar mælingar á rennsli úr holum milli hreinsana. Nauðsynlegt er að mæla sýrustig heita vatnsins samhliða rekstri fyrir og eftir afgösunarþrep. Taka ber sýni úr hverri starfræktri rás a.m.k. einu sinni á ári og einnig í hvert sinn, sem verulegar breytingar eru gerðar á hönnun og rekstri rásar.

HEIMILDASKRÁ

Fournier, R.O. & Rowe, J.J. 1966: Estimation of underground temperatures from silica content of water from hot springs and wet steam wells. Am. Jour. Sci., 264, 685-697.

Guttman, W.H. 1971: Introductory Engineering Statistics (Second Edition). New York, John Wiley & Sons, Inc.

Helgeson, H.C. 1969: Thermodynamics of hydrothermal systems at elevated temperatures. Am. Jour. Sci., 267, 729-804.

Hrefna Kristmannsdóttir 1980: Sjá Kristmannsdóttir, H. 1980.

Jarðboranir ríkisins: Borskýrslur árin 1977, 1978, 1979 og 1980.

Kristmannsdóttir, H. 1980: Magnesium Silicate Scaling in Icelandic District Heating Systems (Abstract). 3rd International Symposium on Water-Rock Interaction, Edmonton, Canada.

Stefán Arnórsson 1972: Borholur 2 og 3 í Svartsengi, afl, efni, útfellingar. Orkustofnun, OS-JHD-72, s.

Stefán Arnórsson, Valgarður Stefánsson, Stefán G. Sigurmundsson, Gestur Gislason & Karl Grönvold 1975: Rannsókn á jarðhitasvæðinu í Svartsengi. Orkustofnun, OS-JHD-7541, 16 s.

Stefán Arnórsson 1978: Framvinduskýrsla um niðurstöður efnagreininga á jarðhitavatni og hitaveituvatni orkuvers Hitaveitu Suðurnesja við Svartsengi. Orkustofnun, OS-JHD-7836, 7 s.

Sveinbjörn Björnsson, Birna Ólafsdóttir, Jens Tómasson, Jón Jónsson, Stefán Arnórsson & Stefán G. Sigurmundsson 1971: Reykjanes, heildarskýrsla um rannsókn jarðhitasvæðisins. Orkustofnun, 122 s.

Valgarður Stefánsson & Benedikt Steingrimsson 1980: Geothermal Logging I. An Introduction to Techniques and Interpretation. Orkustofnun, 117 s.

TÖFLUR

TAFLA 1

Svartsengi. Hola 2, efnastyrkur heitis grunnvatns, mg/kg (Innstreyminshiti = 200°C)

Dags.	Nr.	SiO ₂	Na	K	Ca	Mg	SO ₄	C1	F	Uppl.e.	H ₂ S	CO ₂	H ₂
72-04-26	0015	423	7260	1080	1120	1,3	49,8	13200	-	22700	-	-	-
72-04-27	0031	491	7270	1120	1070	0,86	47,1	14100	-	-	1,13	141	0,01
Meðal.		457	7270	1100	1100	1,1	48,5	13700	-	22700	1,13	141	0,01

TAFLA 2

Svartsengi. Hola 3, efnastyrkur heitis grunnvatns, mg/kg (Innstreyymishiti = 230°C)

- 22 -

Dags.	Nr.	SiO ₂	Na	K	Ca	Mg	SO ₄	C1	F	Uppl.e.	H ₂ S	CO ₂	H ₂
72-04-26	0025	473	6720	1170	981	(1,08)	28,1	13200	-	23100	2,87	138	0,02
72-04-27	0028	472	6650	1080	944	(1,41)	26,2	13300	-	23200	5,16	229	-
73-11-05	0140	410	6630	1070	975	(1,95)	29,6	13500	-	21900	4,21	144	0,01
74-01-06	0001	401	6470	984	851	(9,76)	29,2	12000	-	21800	3,94	285	-
74-02-06	0005	407	6740	883	829	(9,70)	31,3	12200	-	23300	0,74	120	-
74-02-14	0008	417	6480	1010	879	(12,9)	31,1	12400	0,17	22800	3,63	228	-
74-03-14	0020	419	7060	1050	879	(4,40)	30,2	12700	-	22470	3,88	280	-
74-04-03	0024	437	7040	1050	833	(6,90)	29,7	12500	0,09	-	3,66	261	-
74-07-08	0051	469	6660	1050	952	(4,96)	29,5	12100	0,12	23200	2,21	202	-
74-07-22	0064	475	6860	1020	939	(9,20)	31,9	12900	0,11	22400	2,62	206	-
77-06-21	0048	381	6320	970	959	0,92	28,4	12900	0,11	21300	3,06	185	-
77-08-03	0127	405	6550	1000	963	0,92	28,4	13200	0,12	21900	3,61	91,4	-
77-08-25	0130	462	6540	1020	1003	0,87	27,5	12800	0,14	21800	3,63	120	-
78-01-04	0002	427	6610	-	988	0,75	30,5	12300	0,10	22700	2,93	119	-
78-04-19	0017	457	7100	1160	1040	0,76	36,8	12700	0,10	22700	3,34	152	-
78-10-12	0066	537	685	1160	878	-	29,1	-	0,11	22600	5,66	185	-
79-01-25	0015	456	6950	1100	922	0,77	28,3	12700	0,11	22300	3,03	106	-
79-04-09	0040	641	6870	1110	940	0,68	29,1	12800	0,16	22500	3,09	134	0,01
79-11-29	0140	382	7350	1190	1020	0,58	22,8	13800	0,12	22700	2,10	76,0	-
Meðal.		449	6760	1050	936	0,78	29,3	12800	0,12	22500	3,3	172	0,01
Staðal.f.		61	260	97	62	0,12	2,7	490	0,02	580	1,1	64	-
%		13,5	3,8	9,2	6,6	15,2	9,2	3,8	19,5	2,6	32,5	37,2	-

Svartsengi. Hola 4, efnastyrkur heits grunnvatns, mg/kg (Innstreymisshiti = 238°C)

Dags.	Nr.	SiO ₂	Na	K	Ca	Mg	SO ₄	C1	F	Uppl.e.	H ₂ S	CO ₂	H ₂
74-07-08	0052	387	6110	961	943	(5,23)	34,3	11400	0,13	21300	2,68	436	-
74-07-09	0053	451	6450	992	923	(5,12)	34,4	11700	0,13	21600	1,69	444	-
74-07-10	0054	443	6110	989	950	(7,44)	34,8	12100	0,13	21500	1,95	410	0,05
74-07-12	0055	441	6270	976	968	(7,4)	35,3	12300	0,13	21700	2,75	471	-
74-07-25	0057	448	6100	964	944	(5,18)	32,7	11700	0,12	-	9,44	547	-
74-07-16	0059	448	6500	968	955	(6,12)	33,7	12400	0,13	22600	1,47	352	-
74-07-22	0063	445	6400	972	984	(5,16)	34,0	12600	0,12	21700	1,55	466	-
76-10-25	0194	492	6460	971	963	(11,7)	61,5	12800	0,11	20600	5,22	673	-
77-01-06	0011	425	6500	1080	986	0,95	33,2	13100	0,11	21000	4,97	645	0,08
77-02-08	0012	493	6520	988	976	0,97	38,5	13200	0,17	-	5,40	577	0,04
77-03-01	0021	490	6600	982	-	1,07	33,8	12600	0,14	21700	3,96	471	-
77-03-11	0024	485	6220	996	1000	1,10	29,7	12900	0,13	-	6,47	528	-
77-03-28	0032	490	6350	996	1030	1,25	32,0	13100	0,06	-	5,97	470	0,08
77-04-19	0039	486	6330	979	959	1,12	31,9	12800	0,10	21600	5,98	560	-
77-05-04	0040	479	6440	976	-	1,16	33,7	12500	0,05	-	6,92	432	-
77-06-02	0046	414	6410	973	968	1,22	37,9	12700	0,10	21100	8,73	564	-
77-09-15	0139	446	6490	947	986	1,31	33,1	12400	0,14	20800	4,05	302	-
77-11-10	0187	397	6500	1024	1005	1,36	27,3	13100	0,14	21600	4,77	414	-
77-12-13	0239	416	6480	1090	995	1,13	29,8	11900	0,13	21700	6,81	479	-
78-02-28	0008	408	6270	1070	989	1,04	33,8	12000	0,12	21500	1,30	427	0,08
78-04-18	0015	435	6790	1050	1030	1,08	31,4	12500	0,11	21300	6,95	367	-
78-06-29	0025	457	6530	1010	989	1,19	28,1	12500	0,13	21500	6,93	4,55	0,01
78-07-19	0036	455	6410	1035	872	1,31	28,7	13000	0,12	21400	5,54	421	0,01
78-10-13	0067	425	6370	1010	908	-	29,9	13700	0,10	21500	9,15	488	-
79-04-09	0038	555	6450	1010	937	1,18	34,3	12100	0,13	21400	4,61	473	-
Medal.	452	6400	1000	972	1,15	33,9	12500	0,12	21500	5,0	475	0,05	
Staðal.f. %	38 8,3	160 2,5	38 3,8	31 10,3	0,12 18,8	6,4 4,4	540 20,7	0,02 400	400 1,9	2,4 48,3	86 18,1	0,03 63,2	

TAFLA 4

Svartsengi. Hola 5, efnastyrkur heits grunnvatns, mg/kg (Innstreymishiti = 238 °C)

Dags.	Nr.	SiO ₂	Na	K	Ca	Mg	SO ₄	C1	F	Uppl.e.	H ₂ S	CO ₂	H ₂
74-04-09	0039	559	6670	931	846	0,88	32,4	11800	0,14	20500	4,54	348	-
74-07-16	0058	439	6020	960	926	(7,32)	32,6	11500	0,13	20900	2,48	439	-
79-07-30	0083	496	6550	802	911	0,89	32,2	12500	0,12	21700	5,97	458	0,24
79-11-29	0139	(362)	6210	1034	962	0,85	25,1	12500	0,12	21000	4,30	298	0,02
Meðal.		464	6360	932	911	0,87	30,6	12100	0,13	21000	4,32	386	-
Staðal.f.		84	300	97	48	0,02	3,7	500	0,01	500	1,4	76	-
%		18,1	4,7	10,4	5,3	2,3	11,9	4,2	7,5	2,4	33,1	19,6	-

TAFLA 5

Svartsengi. Hola 6, efnastyrkur heits grunnvatns, mg/kg (Innstreymishiti = 238 °C)

Dags.	Nr.	SiO ₂	Na	K	Ca	Mg	SO ₄	C1	F	Uppl.e.	H ₂ S	CO ₂	H ₂
79-08-24	0094	508	6010	1050	1140	0,92	29,8	12800	0,12	21000	6,99	587	0,04
79-11-29	0138	380	7050	982	973	1,05	23,1	12400	0,11	20900	11,3	386	0,01
Meðal.	444	6530	1020	1060	0,99	26,5	12600	0,12	21000	9,1	487	0,03	

TAFLA 6**Svartsengi, meðalefnasamsetning heits grunnvatns**

Hola nr.	2	3	4	5	6
Hitast. °C	200	230	238	238	238
SiO ₂ mg/kg	457	449	452	464	444
Na "	7270	6760	6400	6360	6530
K "	1100	1050	1000	932	1020
Ca "	1100	936	972	911	1060
Mg "	1,1	0,78	1,15	0,87	0,99
SO ₄	48,5	29,3	33,9	30,6	26,5
Cl "	13700	12800	12500	12100	12600
F "	-	0,12	0,12	0,13	0,12
Uppl.e.	22700	22500	21500	21000	21000
H ₂ S	1,13	3,3	5,0	4,3	9,1
CO ₂	141	172	475	386	487
H ₂	0,01	0,01	0,05	-	0,03

TAFLA 7**Svartsengi, gas í gufu í % (w/w)**

þrýstingur bar abs	Hola 2	Hola 3	Hola 4	Hola 5	Hola 6
9,0	0,265	0,144	0,340	0,276	0,351
6,0	0,163	0,114	0,278	0,226	0,287
1,0	0,074	0,069	0,177	0,144	0,183

TAFLA 8

Svartsengi, rennsli úr borholum fyrir hreinsun

Hola nr.	Dagsetning hreinsunar	Blásturstimi (dagar)	Heildar magn (þús. tonn)	Meðal rennsli (kg/s)
3	Ekki vart útf.	>713	>2410	39
4	77-08-03	241	625	30
-	78-05-11	230	543	27
-	78-12-13	195	482	29
-	79-07-31	216	558	30
-	79-10-31	0	0	0
5	79-10-29	209	1174	65
-	80-04-08	150	842	65
6	80-03-26	254	895	41

TAFLA 9

Svartsengi, yfirlit yfir hreinsanir borhola

Hola nr.	Dagsetning	Hreinsunardýpi (m)		Lengd þrenginga (m)	Ath.
		8 1/2" borkróna	6 3/4" borkróna		
4	03-08-77	352-366	366-400	48	
-	03-08-77	0	442-484	42	þunnt lag
-	11-05-78	0	363-405	42	
-	13-12-78	0	356-410	54	
-	31-07-79	0	355-386	31	
-	29-10-79	343-366	366-397	54	dauð
5	06-11-79	0	376-455	79	
-	08-04-80	0	419-455	36	
6	26-03-80	483-560	0	77	

TAFLA 10

Svartsengi, innanmál borhola

Hola nr.	Fóðring		Leiðari	
	Vídd (mm)	Dýptarbil (m)	Vídd (mm)	Dýptarbil (m)
3	203	0-143	137	49-402
4	229	0-394	178	368-1670
5	229	0-395	178	368-1470
6	229	0-612	162	563-1734

TAFLA 11

Svartsengi, hraði og magn kalkútfellinga

Hola nr.	Dagsetning hreinsunar	Rúmmál	Massi	Kraftur	Útfellingar-
		útfellingar m ³	útfellingar kg	útfellingar mg/kg	hraði mg/s
3	Engin hreinsun	-	-	-	-
4	77-08-03	0,78	1870	3,0	90
-	78-05-11	0,85	2040	3,8	103
-	78-12-13	0,74	1780	3,7	107
-	79-07-31	0,74	1780	3,2	96
5	79-10-29	1,08	2600	2,2	143
-	80-04-28	0,49	1180	1,4	91
6	80-03-26	1,74	4180	4,7	191

TAFLA 13

Svartsengi, efnastyrkur vatns og gufu fyrir og eftir forhitara í aðalstöð.

	Rás nr. 3	Rás nr. 4	Kalt vatn HSK 4	Lágþ. gufa (1,0 bar abs)	Reiknað forhitað vatn
Dags.	79-07-24	79-07-24	76-08-28		
Hitast. °C	48	62	5	75	49
pH/°C	6,32/27	6,83/27	7,55	5,36/23	-
Ωm/°C	41,7 /24	41,7 /24	34	-	-
SiO ₂ mg/kg	12,7	12,3	14,7	-	13,4
Na	-	30,4	30,4	33,2	30,17
K	-	1,19	1,19	1,6	1,4
Ca	-	6,80	6,75	7,9	7,2
Mg	-	5,73	5,58	7,44	6,8
SO ₄	-	10,8	10,4	11,7	10,6
Cl	-	61,8	61,3	73,0	66,3
F		0,09	0,09	0,09	0,08
CO ₂	-	19,0	11,9	18,0	118
H ₂ S	-	<0,1	<0,1		6,5
uppl.e.-	154	141	-	-	-

TAFLA 14

Svartsengi, efnastyrkur afloftaðs hitaveituvatns úr aðalstöð

	Rás nr. 1	Rás nr. 1	Rás nr. 1	Rás nr. 2	Rás nr. 3	Rás nr. 4
Dags.	78-04-18	78-06-29	79-04-18	79-04-18	79-07-24	79-07-24
Hitast. °C	100	100	103,5	103,5	104,8	104,9
pH/°C	8,37/24	9,03/15	8,89/21	8,91/21	8,39/27	8,93/27
Ωm/°C	33,3	40,0	37,0 /22	38,5 /22	41,7 /24	41,7 /24
SiO ₂	13,0	14,0	14,0	13,0	12,6	12,5
Na	36,0	29,6	36,1	35,2	31,0	31,1
K	2,0	1,63	2,2	2,2	1,2	1,22
Ca	7,89	7,37	7,58	7,40	6,78	6,90
Mg	6,8	5,99	6,06	6,07	5,75	5,85
SO ₄	11,0	10,9	8,6	9,5	11,0	11,0
Cl	66,1	61,2	75,9	72,4	61,8	61,2
F	0,12	0,09	0,10	0,09	0,08	0,07
CO ₂	13,2	20,1	5,9	6,6	6,6	7,0
H ₂ S	<0,1	<0,1	<0,1	<0,1	<0,1	<0,1
Uppl. efni	159	137	129	142	147	147

MYNDIR

ORKUSTOFNUN

SVARTSENGI

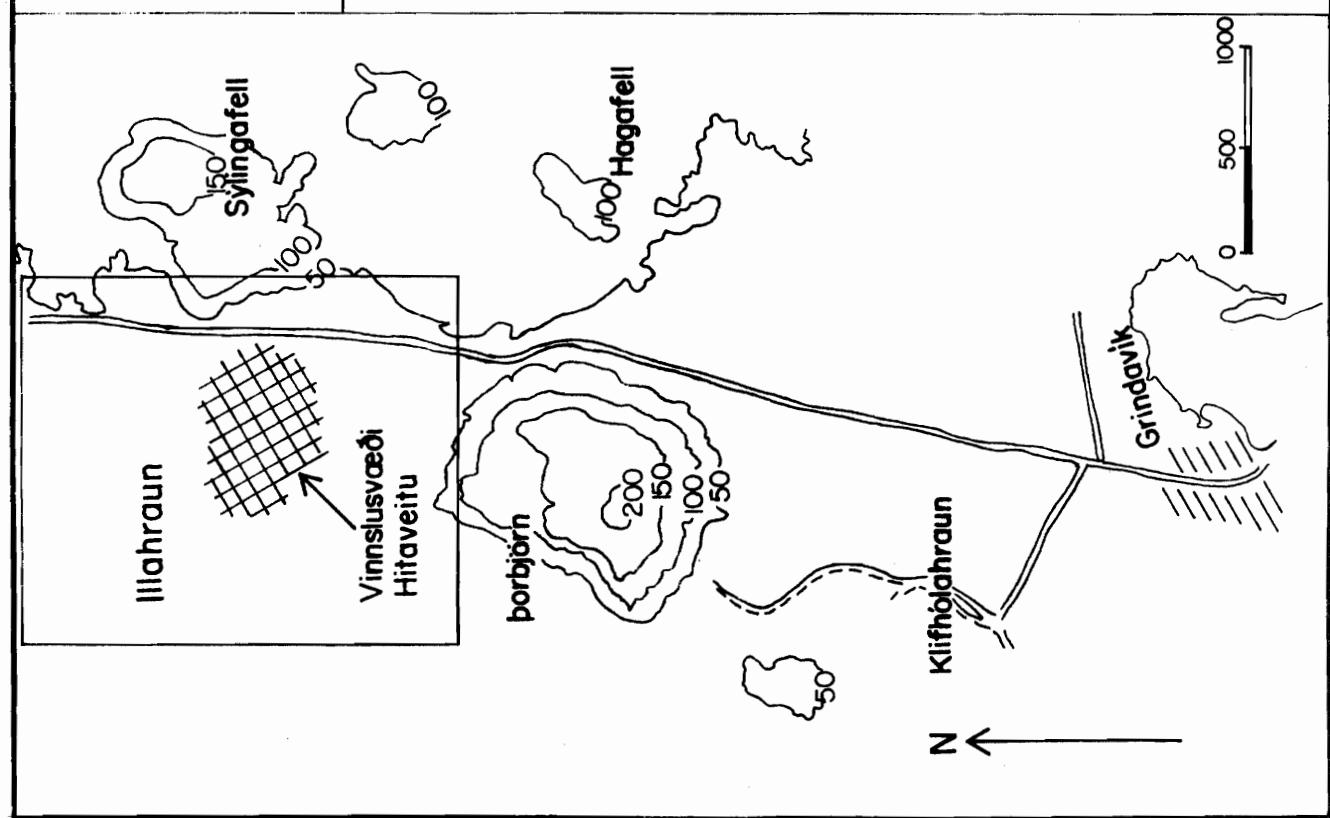
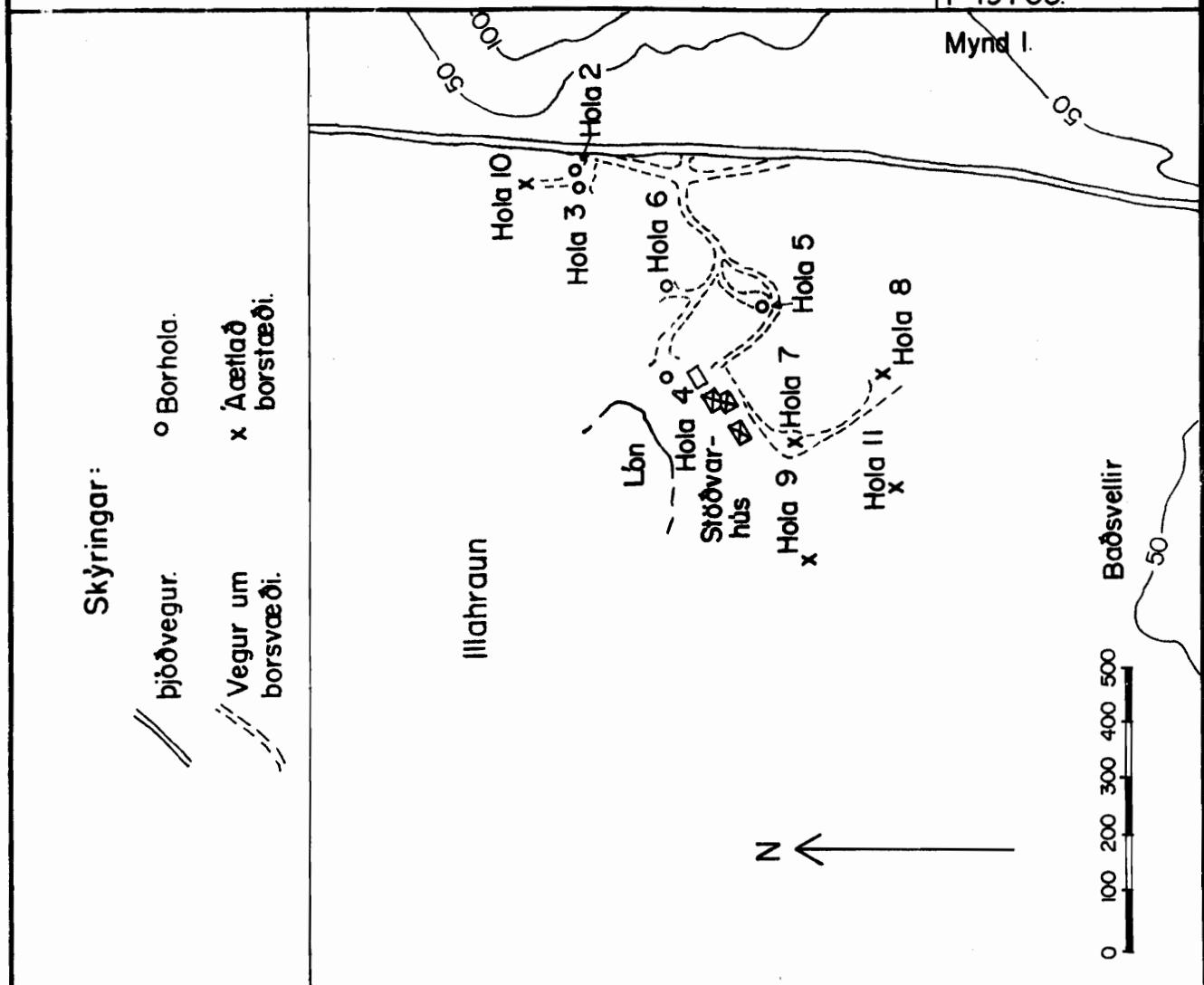
Afstöðumynd - staðsetning borhola.

80.06.04

TH/EBF

Svartsengi Efnafr.

F-19703.

ORKUSTOFNUN

SVARTSENGI

Efnastyrkur heits grunnvatns (Na, Cl , uppleyst efni).

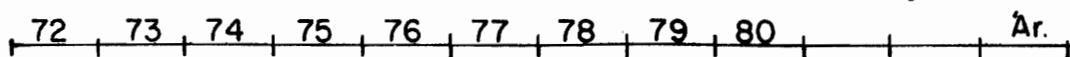
80.06.04.

TH/EBF

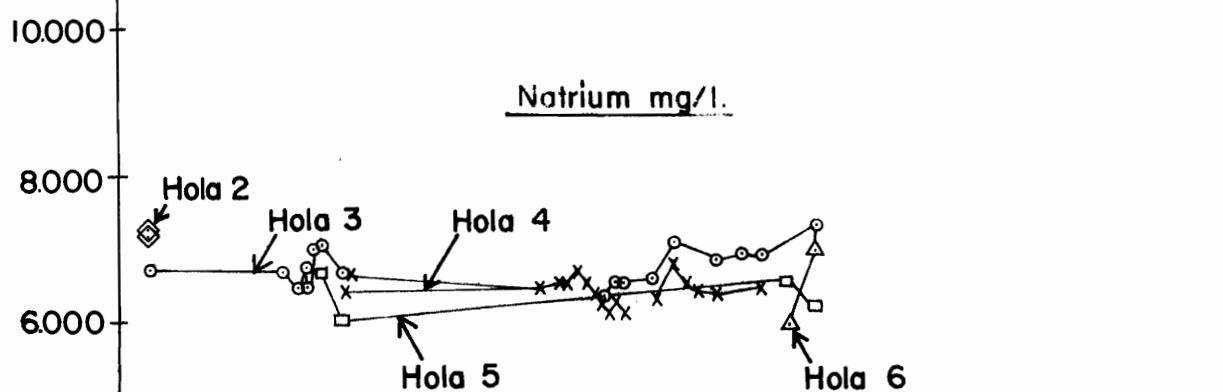
Svartsengi, Efnafr.

F-19704.

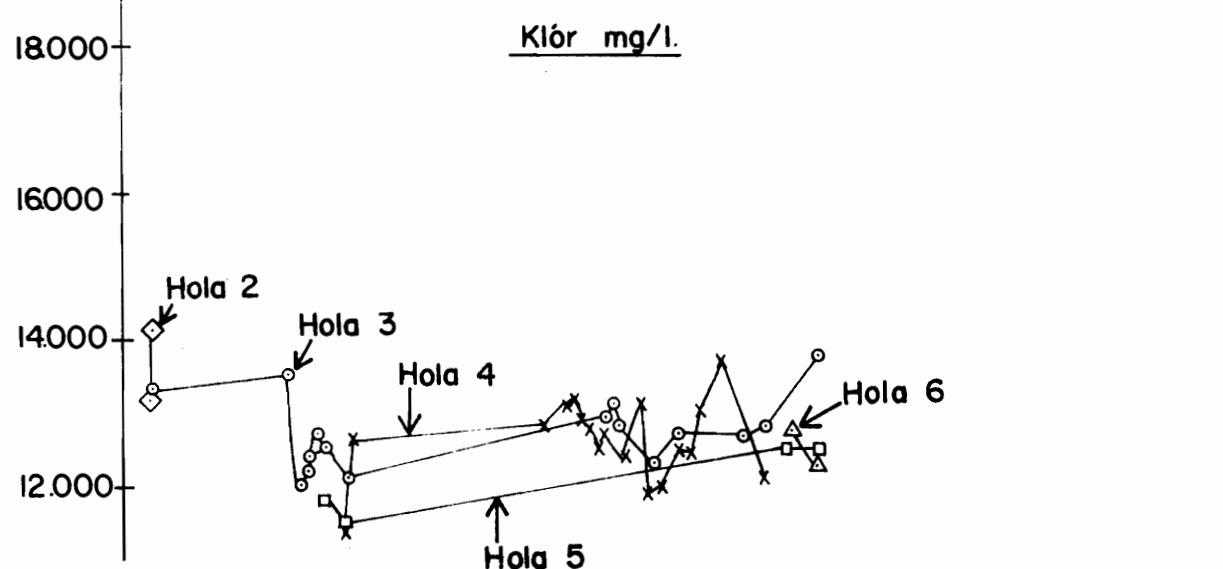
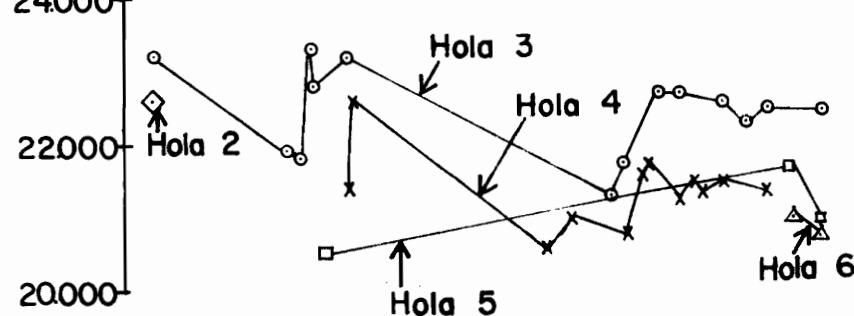
Mynd 2.

Na í sjó við Reykjanes.

Cl í sjó við Reykjanes.

Uppleyst efni mg/l.

ORKUSTOFNUN

SVARTSENGI

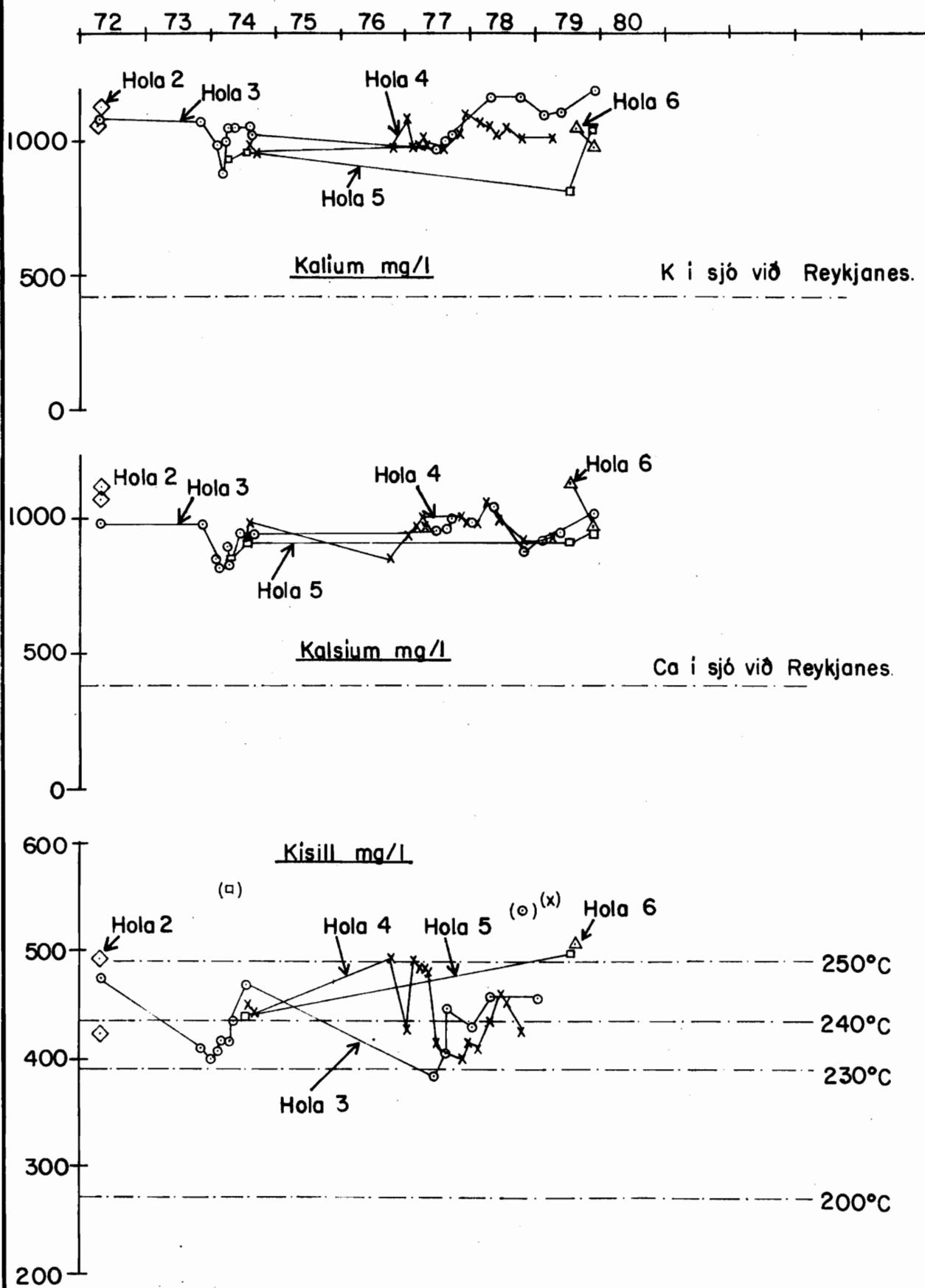
Efnastyrkur heits grunnvatns (K,Ca,SiO₂)

80.06.04

TH/EBF

Svartsengi Efnafri
F-19705.

Mynd 3.

ORKUSTOFNUN

SVARTSENGI

Kalkmettun í borholum.

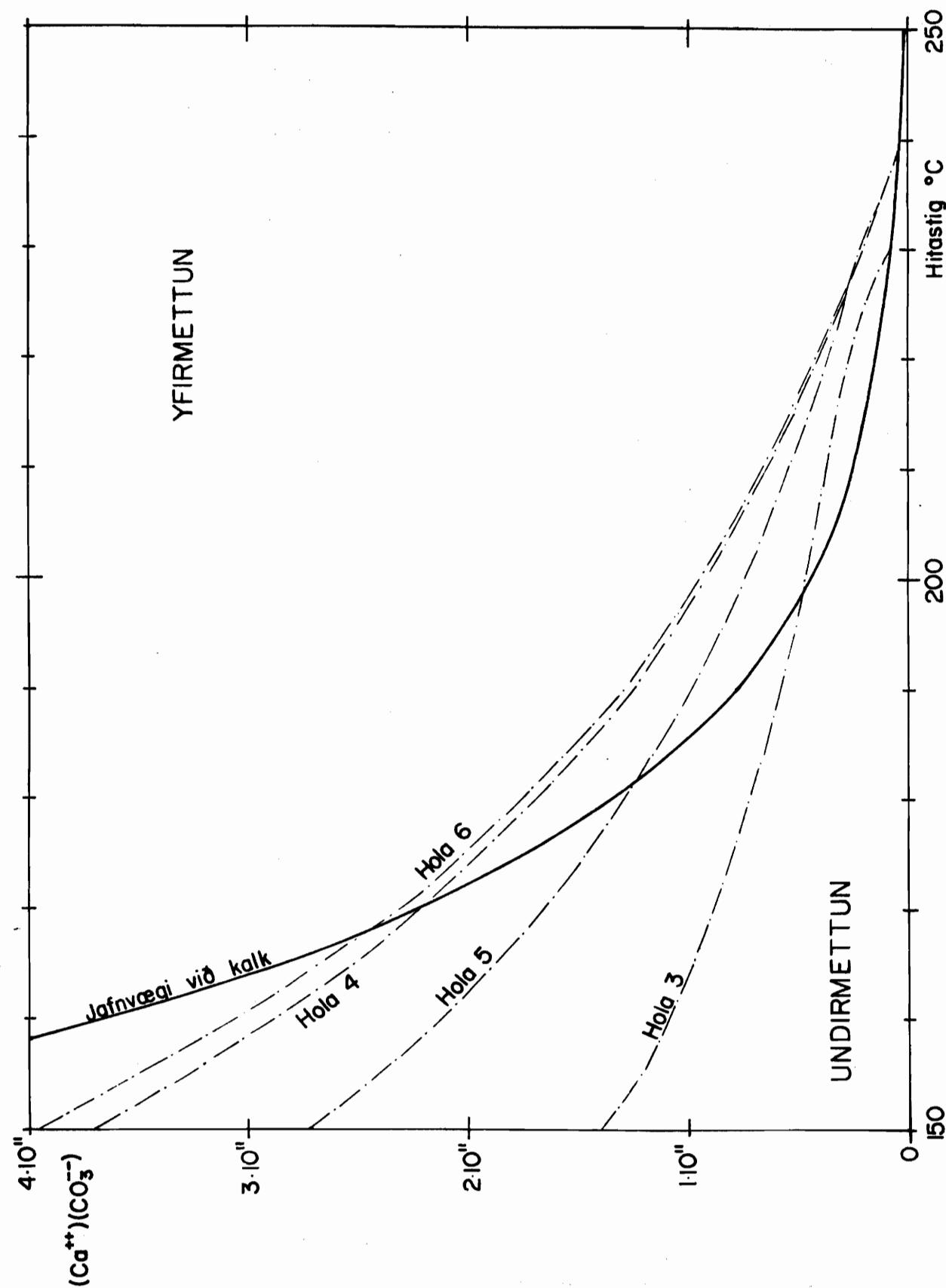
80.0604

TH/EBF

Svartsengi.Efnafr.

F-19706

Mynd 4.

ORKUSTOFNUN

Vinnslurásir Hitaveitu Suðurnesja.

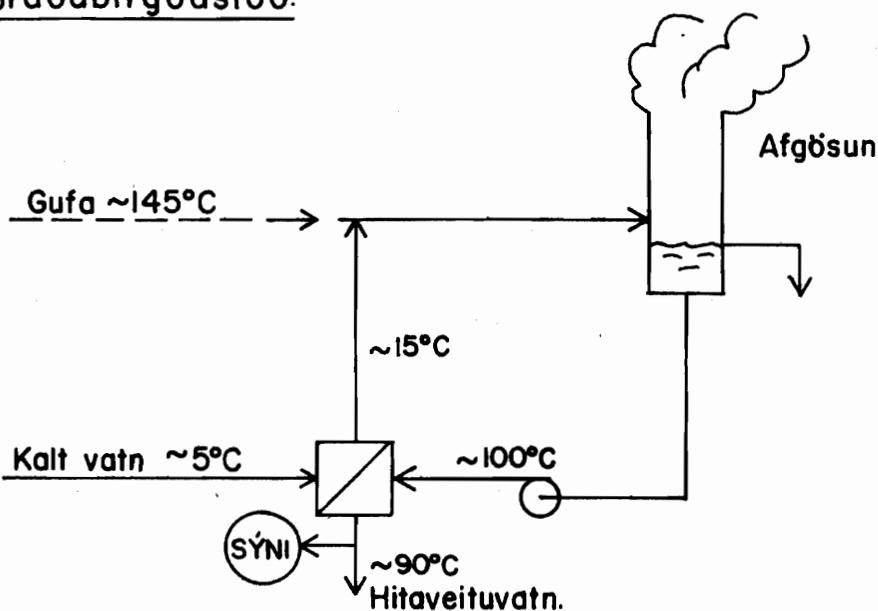
80.04.04.

TH/EBF

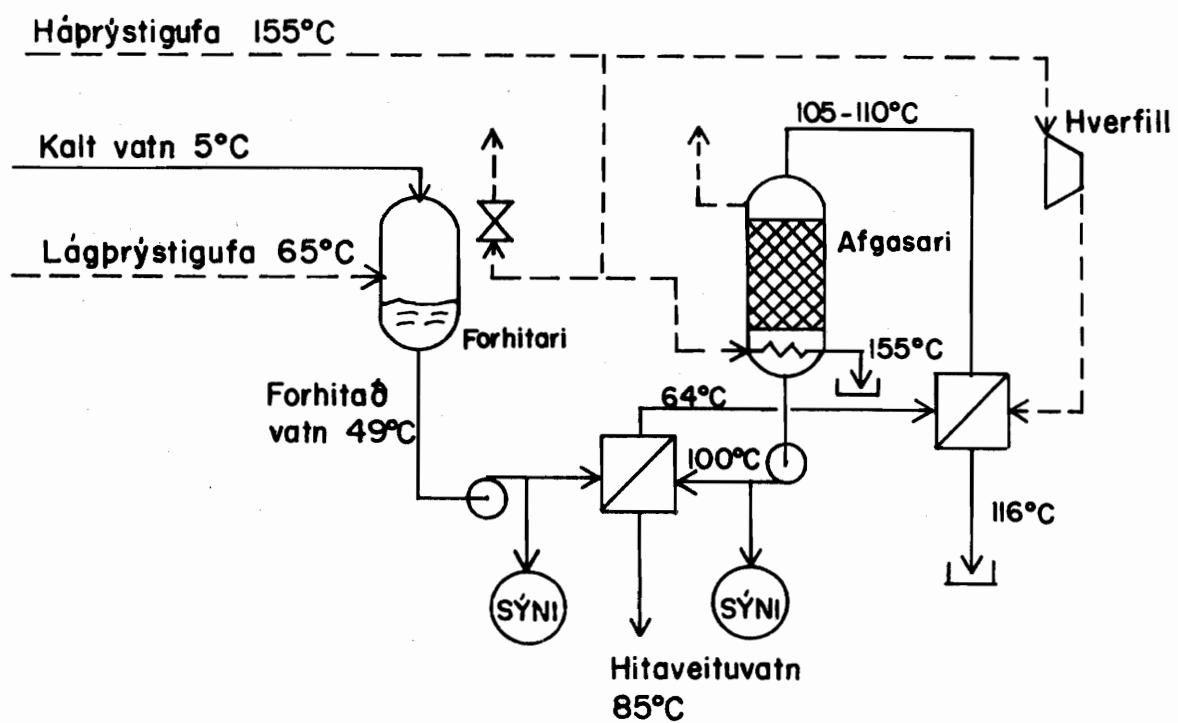
Svartsengi. Efnafr.

F-19707

Mynd 5a.

Bráðabirgðastöð.

Mynd 5b.

Aðalstöð I.

ORKUSTOFNUN

SVARTSENGI

Krisótil-mettun hitaveituvatns.

80.06.04.

TH/EBF

Svartsengi. Efnafr.

F-19708.

Mynd 6.

